

Ministere de l'education de Base

**BAMANANKAN NI
TUBABUKAN
KALANCOGO JUMAN**

**METHODOLOGIE CONVERGENTE
DE L'ENSEIGNEMENT DES
LANGUES NATIONALES ET DU
FRANCAIS**

IPN - DNAFLA - DNEF

1994

Korɔfo - Menta

Kuntilenna : ka denmisenninw tulo ladamu, u ka se ka masalabolo faamu, k'a lakali.

taasira.

I. Karamɔɔ bɛ masalabolo fo walima a bɛ denmisɛnw bila k'a lamɛn mapɛto la (siɲɛ kɛlɛn ka se fila ma).

II. Sɛgɛsɛgɛli :

Sɛgɛsɛgɛli ye suguya saba ye, minɲu bɛɛ man kan cogo si la ka kɛ ɲɔɔɔn fɛ kalansɛn kɛlɛn sɛnfɛ.

Sɛgɛsɛgɛli bɛɛ n'a kɛcogo don. An k'u kɛlɛn-kɛlɛn ta :

Sɛgɛsɛgɛli fofo n'o bɛ wele tubabukan na "compréhension globale" bamanankan na "Bakuruba faamuyali". O la ɲininkali ye kɛlɛn pɛ ye. (ka masalabolo lakali) kalandɛnw mana masabolo lamɛn, karamɔɔ b'a ɲini u fɛ u k'a lakali, kalan bɛ kuncɛ o kan.

III. Sɛgɛsɛgɛli filanan : n'o bɛ wele tubabukan na "compréhension sélective". Bamanankan na "sɛgɛsɛgɛlinin" : ale la, ɲininkali kɛrɛnkɛrɛnnen damado (fila, ka se saba walima naani ma) bɛ kɛ masalabolo kɔɔɔ. Cogo si la, seginkanni man kan ka kɛ ɲininkali ninnu jaabi kan kalandɛnw fɛ.

IV. Sɛgɛsɛgɛli sabanan n'o bɛ wele tubabukan na "compréhension fine ou détaillée" bamannankan na "sɛgɛgɛliba" : o la, ɲininkali caman de bɛ kɛ masalabolo kumasɛnw kan, walasa k'a faamuyali ɲɔɔɔya denmisɛnw ma.

Kalandɛnw mana masalabolo lamɛn, karamɔɔ bɛ ɲininkali ninnu kɛlɛn kɛ, kalandɛnw b'u jaabi di nka seginkanni tɛ kɛ jaabi ninnu kan o fana na.

(Kalan bɛ kuncɛ o kan).

Kalanje : **Kuntilenna :**

- * Kalanden ka kan ka se ka :
- Masalabolo kaan n'a jaw ye, k'a faamuya
- Masalabolo lakali.

Taasira :

Don kalan :

Karamogo be masalabolo seben sebenfuraba do kan k'o dulon walanba la. A b'o datugu ni irido ye walima ni fen were ye.

Sanni ka kalan damine, karamogo be se ka denmisenw fari foni ni donkili do ye walima tulon-tulon "comptine" do.

O maba ban, karamogo be masalabolo dayele kalandenw ye, sanga damado.

Kalandenw be kunnafoniw jini a kono. Ni sanga in dafra, karamogo be masalabolo datugu.

Kalandenw be kunnafoniw fo. karamogo to ban u si ta folen na, katugu u bena segesege kaln senfe.

karamogo b'a jini kalandenw fe u k'u ka kunnafoni sorolenw far jigon kan, k'u bakuruba fo.

karamogo be masalabolo dayele tuguni. Kalandenw be kunnafoni do werew jini a kono. Masalabolo be segin ka datugu. Kalandenw b'u ka kunnafoni kura sorolenw fo.

O kofe, kalnden do be n'a kunnafoni bakuruba fo. Taa be ke ni baara ye ten fo ka taa kunnafoni nogoya. Ni denmisenw ma se ka masalabolo yoro dow kunnafoniw soro, karamogo b'u lateme ni jininkaliw ye, k'a bolo yaala-yaala o yoro kan masalabolo kono. Ni tila kera pewu, karamogo b'a jini kalandenw fe, u ka na masala in lakali u ka faamuya la.

Ni tila kera o la, degeliw be damine ni denmisenw ka kunnafoniw segesegeli n'u jirali ye, u yerew fe masalabolo kono. karamogo be be se k'a jini u fe, u ka dape dow fana jira.

Misali : * Do ye "bama kajuguya" kofe kunnafoniw la. joni be n'o yoro jira masalabolo kono?

* Joni be na "denmisenw ka bolili" kunnafoni jira masalabolo kono?

* Jɔni bɛ sa ka na "bama.....bin...."

jira?

Kɔɔsili: Kalandenw man kan ka segin kunnafoni pininkalenw kan sango k'u kalan. u ta bɛ kɛ jirali gansan ye ten.

Degeli tɔw bɛ sɔrɔ ka tugu o la, i n'a fɔ :

1) A sɛgɛsɛgɛ masalabolo kɔnɔ, i ka dɛɲɛ ɲuman koori :

Taara bɛ denmisenw ɲɛfɛ ? kɔfɛ ?

2) **Tiɲɛ wa nkalon ?**

- Bama bɔlen, denmisenw ye tɛgɛrɛ fɔ : T. Nk.

- u ye kule bɔ : T. Nk.

- u bolila : T. Nk.

3) Nin ye siginidenw ye, a' ye dɛɲɛw dilan :

m b a a ; n i m n d e s ɛ w ; i b n

4) Karamɔgɔ bɛ sɔrɔ ka masalabolo in dulon kalandenw ye kalanso kɔnɔ.

Arajodilanyoro la.

Arajodilan ye baara nafamaba ye. O dun ka dogo ni arajo kelen ni fila te min koro.

Denmisenninw be arajo tije don o don. N'i temena da min da la, ni arajo te kasi la, mapeto be soro a la. Bakari taara Lome arajo - dilan kalanni na. A nana a san fila ye nin ye. A kera arajodilannaba ye. A ye arajodilanyoro dayele an ka kin koro. Bakari be arajo, mapeto, ani jabaranin dilan. A be donkili kuraw ta, k'o feere. Kalanden caman b'a bolo : Ali, Salifu, Madu. Olu b'a dema baara in na. Baara tilalen don : Ali be tasuma ke furune koro, Salifu be taa finfin san sugu la, Madu be arajo, jabara, mapeto dilantaw labo ani baarakeminenw. Bakari yere be soli ka taa minen kuraw san sugu la. N'a nana, a be tilen baara la. Jabaraw be dilan sibiri ni karidonw fe barisa jabaraso te baara ke don tow tile fe. Bakari be wari caman soro Bakari togo bolen don arajodilan na. A be se kosebe. N'i taara tuma o tuma, Bakari ka baarakeyoro falen don mogo la. Arajo dilanta be bo dugu koro fan bee ka na di Bakari ma. Arajo mankan be Bakari ka so tuma bee. Ni minnu ta dilanna, Bakari b'a laje a yere jena. Kin were mogow be na u bara-arajo di Bakari ma. Arajo minnu dilanni ka nogo, a b'o di a ka kalandenw ma. Ni mogo minnu ye arajo, jabaranin, mapeto kura san, olu be taa Bakari fe, a k'o lakumacogo jira u la. Fila bee arajo-tigi be taakasegin Bakari ka yoro la. Bakari joyoro ka bon an ka kin na. Folo, mogow tun be taa u ka arajo, jabaranin dilan dugu kun na. O taakasegin ni o waribo tun ye mogow segen kosebe. Sisan mogo bee be ka arajo, jabaranin, mapeto di Bakari ma. Bakari ka kalanden yere sera fen caman dilan na. Arajodilan ye baara ye min ka ni, min nafa ka bon. Baara in te jo waati si la. N' i be Bakari cogo la, i t'i ka baaraketa ban; i be here soro a la. Arajodilanyoro ka ca, arajodilanna ka ca nka Bari jigon te.

Kalanje : Buba ni Ali ka suguyaala.

Dogo woyotuma selen, Ali ni Buba y'u sebekoro pari ka taa a yaala. U selen yen, u dabali banna bawo u ma dan si soro jama na. Bɛɛ bɛ fokadigi la jɔɔɔn kan.

Sikaso dogodenw sigiyoro la, fen caman feereta tun bɛ yen, i n'a fo : tigakene, ku kura, loko, namasa, komitere. Nin bɛɛ dasilen bɛ yen. Hali sugu yere cemance la, n'i ko tu, a tɛ bin fosi kan ni feerefɛnw tɛ. Sugu falen tun bɛ i ko dakonjinw. Ni wariko yere tɛ, i tɛ se k'a fo ko n ye nin fen in jini, n m'a soro. Ali ni Buba b'o yaala la tuma min , u balala ka jama girinto ye. Bɛɛ b'a la, "Ee fato ! An tor'a la ! Fato don ! Negɛbere ni muru b'a bolo".

Ani Buba gerela o fan na, lakalitanini na. U y'a soro fato in jamanen b'a la ka mogow girin cogo min , a b'u neni o cogo la. O ma men doron, polisiw kun bora. Olu y'u cun-cun ka bo u ka mobili kono ka sin k'a koori. Fatokɛ girinna n'a ka maramafɛnw ye. Polisiw jɛsin a ma an'a ka negɛbere fiyekuli damine, o si ma koroya si ye. A ja wulilen filekanw fe, polisike do y'a jinɛmakolonto to k'a poron a kofɛ. O yoro bɛɛ polisi tow farala o kan k'a siri, k'a fɔson.

U y'a ta i ko logosiri k'a bila mobili kono ka taa n'a ye. O kelen ye Buba ni Ali fari faga kosebe u ka suguyaala to la. U seginna so ni hine ni makariko ye.

Kalanje : Su funteni

Funteni bɔra ninan kojugu fo ka mɔgɔw dabali ban. Soso fana cayara bawo funteni ni samiye de ka di olu ye ka teme fonene kan. Mɔgɔ si ni fini te se ka si, kuma te ka birifini biri.

Tile fe, a b'i ko hadamaden k'i bo a wolo la ; hali i sigilen gansan be wɔsi.

Funteni de ye nimafen bee tɔɔɔwaati ye.

Ni su kora, hami folo min be mɔgɔw la, o ye dayɔɔko ni sunɔgo - cogo ye.

Dɔw be si bili kan, dɔw be si dukene ma. Bee ni yalan don.

Ni minnu ma sunɔgo sɔɔ jona, olu be taa yaala dankanda la ; ba neema nɔfe. Aliw ka dukene ka bon, nka o n'a ta o ta, sufe, a be dɔgɔya u la. Fan bee be ke debenw ni payasiw ye ; hali temesira te sɔɔ. Ali ni Buba b'u ka dulokiw da u kan na, ka taa gala kan fere la.

Kalanje

Denkundi

Utikalo tɛmɛnɛn, n terikɛ muso jiginna. A den kɛra muso ye. Don o don, a tɔpɔɔɔnmusow bɛ na den lajɛ ka dugawu kɛ. Dɔw bɛ na ni naji ye, dɔw fana bɛ na ni seri ye. Sinin ɔɔɔɔn ye denkundi ye, kabini wulafɛ, u ye sigilan caman ɔɔɔɔni. Denmisenninw sira ɔɔɔɔnɛ la. Sɔɔɔɔma jooɔna, moriw nana. Jama caman tun bɛ yen. Den tɔɔɔɔ welela. A tɔɔɔɔ dara a mɔmuso la n'o ye Funɛ ye, cɛ woloba. Saga fagara, u ye woro ni bɔnbɔn di mɔɔɔw ma. Kafe dilannen, alimami taara n'a ta ye so, tɔw y'u ta min yen.

A kɛra gintanba ye i n'a fɔ seli. Tobilikɛlaw ye nsamɛ ni ku diman tobi ni sagasogo ye. U ye jinjinbere ni nɔnɔ sumanɛnw caman dilan. Wulafɛ, musow fana nana u ka denkundi kɛ. Dɔw nana ni dara ye, dɔw tun ta ye finiw ye, dɔw yɛrɛ nana ni wari ye. Mɔmusow ta kɛra safunɛ ye. Musow ye dumuniw kɛ. Jeliw ye mɔɔɔw fasa da. Fitiri tuma, jama jɛnsɛnna. Den in kundi diyara cogo min, Ala k'a kunnadiya ten diɔɔɔlatigɛ la. Ala k'a ka kɔɔɔ jira an kɛnɛ ɔɔɔna.

· Mamadu Kɔnta de y'a kalan kulu tɔɔɔ la.

Kalanje : Bada la

Bakari, Npiye ni Sanba jera ka taa jagon fe binkan dankan na, o de ye binmayo ye. U selen bada la, u y'u jemada. Npiye ye yoro do jira, o kero u dungo ye, u gerela yen na. U y'u ka wolosow ta ka binkan damine yoromin na, o ni Ba Kalifa temeto benna. O perenna u kunna k'u k'u mabo yen na. Jaa o yoro-tun ye bama belebele do dayoro ye. Ba Kalifa ma tila a dalakuma yere la, bama in balala ka poyi k'i kunda denmisenw kan. Olu je da fen jugu in kan yoro min, Ala ni jatige fe, Sanba ka kulusi jiginna jegenfe fe. U ye coyi digi k'u yere jini.

Sirabakankasara

Juraw tun saminen don Fatine dɔgo la.

Alamisa o Alamisa, u tun be taa dɔgo jo ka segin mobili kolonba do la. Nin don in, juraw y'u ka minenw don kamiyonkoro in koro k'a fa tewu, ka tila ka yelen k'u sigi doniw sanfe. Neneba tun be a don. Fini girinmanw be bee kan na, ka tila ka jalamugu meleke kunkolow la.

Bee labennen ko, sofereke donna k'i sigi mobili koro k'a dadon. U be taa ta, tumanin kelen, mobili pine cira. Kamiyon in ye sira bila ka don napan koro. Sofereke y'a laje k'a be feren mine, o ni tije ma ben. Mobili taara i firi dingeba do koro ni magow ye. Mankan cayara yen. Duginin do tun b'a yoro masurun na.

Mankan mennen, o magow ye yoro in magen. U selen y'a soro mobili dafirilen tun don dogodenw kan. U jera ka kamiyonkolon in korota k'a bo magow kan. A kera makariko dan ye. Mogo ma sa, nka mogo bananen cayara. Dugumagow ye deme don dogodenw ma, k'u bee ta wotoro la ka galodugu magen. U taara u bila dogotoro so la. A kera alafarakan ye; mogo ma sa a la.

Buba ni Sanba ka koli

Karidonya do tun don. Buba ni Sanba ma taa kalanyoro la a don, nka u ye felebo do dogoda kabini sogomada joona fe, u y'u laben, k'u ka npalanw dulon u kere la, ka ntolo kurun ta ani kala. U y'u kun ke kungoba kan. U tilenna ka yaala.

Kungo diyara sabu u ye sogo caman faga. Wulafe, u seginna so. U be se so tuma min, o y'a soro to t'u la segen bolo.

U selen ye sogow di Ma mā, ka jegen magen koli kama. U donna jegen koro yoro min, Sanba dabali banna, k'a d'a kan a ye finidulontan, safune kasa diman ani kolike-orobine ye yen. O jagonna te olu ka dugu la yen. A ye jininkali caman ke Buba la, o ye kunnafoniw d'a ma.

U y'u ka finiw bo k'u dulon, ka soro ka koli damine. U y'u ko ni safune ni fu ye. U tilalen y'u ka finiw don ka bo. U lafiyara sa. Ma ye dumuni jira u la. U falen soro la ka dugubolo mine.

Kalanje : warabafileyɔrolataa

Don do Npiye, Amadu ni Usumani y'u sebekoro pari, k'u be taa u sennayaala fo warabafileyoro la. Labenw kelen ko, u ye sira dadon. Furance tun ka jan. Sira fe, u tun be to k'u jo k'u segen lafiye bo. Denmisenw be taa se tuma min, o y'a soro to t'u la bilen, minnogo ni taama fe. U ne su jisuma feereta kan yoro min, u y'u sensen ka gere o la, ka jisuma do san k'u min. U sorola ka don warabafileyoro koro ka baganw laje. Kungosogo suguya caman tun be yen : waraba, suruku, je, sonsan, kancosogonin, woronin ani samaw. Wulada fe, denmisenw nisondiyalen seginna so.

Kalanje : foro la

Tondenw tun be taa kalifaw ka foro la bi. O kama, Ma y'a siginjogonw ladonniya, u ka n'a demε. A ye jɔba bɔ. A ni musow tɔw jera k'a folon, ka tila k'a mugu bɔ. Muso dɔw ye basi daga sigi, dɔw ye nandaga sigi, dɔw be mugu yerεke la; se tun be yaala-yaala la, ka jɔkise binnenw sɔki.

. Ba tun ye sagajigiba dɔ faga. O sogo dira nantobilaw ma. Tobili kelen ka ban, siginjogonw farala Ma kan, ka dumuni ta ka tondenw magen. U taato ni kalandenw benna sira fe, u be segin ka bɔ kalanyɔrɔ la. Olu ye dumunidilaw fo.

Musow selen foro la, u ye cikɛlaw fo, ka taa ji d'u ma ka sɔrɔ ka dumuni kofɔ tonkuntigiw ye. Fɔlikɛla dɔ tun be tondenw kɔ, a be k'u pasa da. Nisondiya fe, fo cikɛla dɔw be kule bɔ, k'u ka daba fili sanfe, k'a jiginto kunben, ka sɔrɔ ka teme n'u ka cike ye. Dumunidilaw kɔni jɔlen dabali banna. O ma mεen, tonkuntigiw ye baara jɔ, ka cikɛlaw wele dumuniko la sisunba dɔ suma kɔrɔ.

Dumunike bannen, mɔgɔw y'u segen lafiyen bɔ dɔɔnin, ka tila ka ca damine. Wula selen, Kalifa fa ye tondenw beε fo. A tilala k'u bonya ni woro ni bakɔrɔnin kelen ye ka sɔrɔ k'u labila.

Kalanje : Kalanbila jenaƙe.

Kalanbila waati tun surunyana kaban.

Ƴinan ta in na, karamogɔba tun b'a fe k'a ke koba ye. Dumuniw tun be tobi a la, ka tila ka kalanden jumanw ladiya. O la, kalandenw ye wari caman fara jɔɔn kan, ka misi ni sagaw san. Karamogɔba b'a jini kalanden bee fe, u k'u somogɔw ladɔnniya, u bee ka ye keke kan.

Jenaƙe don, tile sebekɔɔ bɔra. Funteni tun be. Jama nana ke ka yɔɔ fa tewu. Karamogɔba ye mogɔw bisimila ka tila k'u fo, jenaƙe sɔɔla ka damine. Mogɔw ye dumuni ke k'u fa. U sɔɔla ka foli ni donke tugu o la.

Foliw nɔɔyalen, kalanden jumanw ladiyali daminena. Kalanden minnu ma fen sɔɔ, olu nimisalen tun jɔlen be kɔnɔnakasi la.

A kera nisɔndiya dan ye nin don in.

Kalanje : jɔɔɔjɛni

Aminata fa tun ye segidilanna ye. A bɛ to k'o baara kɛ tilema fɛ. Ni samiye donna, a bɛ segidilan dabila k'i nɛsin sɛnɛ ma.

Maloforoba kelen tun b'a bolo ba kɔfɛ. Samiye fɛ, a bɛ kurun ta ka ba tigɛ, ka taa a ka foro la. Ninan samiye bannen, Aminata fa tun ka malo nɛna fo ka taa a damatɛmɛ. A ye malo in kan, k'a kɛ jɔɔɔ belebeleba kelen ye foro cɛmancɛ la.

Nin don in, Aminata tun ma kenɛya; o kɔsɔn a fa ma se ka soli ka taa a ka foro lajɛ. A fɔlɔla ka taa ni Aminata ye dɔɔɔɔɔɔso la. U bɔlen kɔ dɔɔɔɔɔɔso la, a sɔɔɔla k'i labɛn k'a ka foro sira minɛ. A taara kurun ta ka ba tigɛ. A selen a ka foro la, a taara sɔɔɔ a ka malo jɔɔɔ bɛ ka jeni. A dabali banna yen. A ye kule bɔ. Dɔw y'u to yɔɔɔ jan fɛ k'o mɛn. U bolila ka na. U y'a sɔɔɔ tasuma barika ka bon fagali ma. Bɛɛ sumanen jɔlen tora fo ka taa jɔɔɔ jeni k'a ban pewu. Tasuma donbaga si ma dɔn. Aminata fa kɛra i n'a fɔ fatɔ. Jama y'a n'a hakiliw jira nɔɔɔn na. Malogosi bannen, bɛɛ ye bolomafara d'a ma, a k'o kɛ a ka san balo ye.

Kalanje : Donsoya

Waali ye donso farin ye ka bo Samanana. A ka bon, a ka jan. Donsofini y'a mine kosebe.

Don do sogomada jona fe, Waali wulila k'a ka donsofiniw don. A y'a cesiri n'a ka kisebilalan ye. A ye marifa ta, ka npalan ni seme dulon a kaman na. Fen caman be bore in kono : muru, furamugu minnu b'a kisi fenjuguw ma, sirabara, tafo ani donsofile.

Waali labennen y'i sara a muso Hawa la k'a be taa a sennayaala. O y'a bilasira ni dugawu ye. A bora ka kungoba sira mine ; ku dulonnen don a bolo la. A taara, ka taa, ka taa, fo a sera kuluba do jukoro. A ye dajew senna kenekene ye. A y'u senna ta fo a nana se u ma. A ye fiye jini, ka soro k'u nuwarili damine. Waali y'u belen fo a nana se a yere sagonayoro la. A y'i jongiri ka marifa banban, ka mugu ci daje kelen na. O serila ka taa bin. A binnan kofe, Waali taara daje in kan tige ka tila k'a ku tige.

A y'a ka donsofile fiye siye saba. Waali nisondiyalen nana so, ka sogo kofa mogow ye. U taar'a ta ka na dugu kono.

Kalanje : Nparibo

Alamisa do sogomada fe, denmisenw ye jɔgɔn sɔɔ mangorosunba kɔɔ dugutigi ka so kɔfe.

Ndanw sennen don. Ngolo ni Nci ye jɔgɔn sɔɔ nparibo kene kan. O kelen, Jemusa ye biɛw labɔ npalan kɔɔ. Usumani taara pakala jini ka na. Ngolo ni Nci y'a damine. Pakala be Nci bolo, biɛw be Ngolo bolo. Ngolo y'i jɔngiri n'a ka ngoljigi ye, Nci be pɛpeli la ka Ngolo bolo kɔɔsi. A ye biɛ jigin ni barika ye, fo a kamankɔɔla ye mankan bɔ. Nci ye pakala d'a ɲe, nka biɛ ma nparimuso sɔɔ. U fila beɛ wɔsira.

O kera minke, u fila beɛ dusura.

Tako filanan, Ngolo ye pakala mine. Nci ye biɛ ta, ka biɛ jigin n'a tofanga beɛ ye. A ye kere fara ka jigin ka taa i da nparimuso kerefe. U ye jɔgɔn laje. Tako sabanan na, Ngolo girinna ka wuli ka ngoljigi ta k'a majamu, k'i daji tu a bolo la, ka ngoljigi bila ka jigin ni mankanba do ye. Pakala taara numan fe, ngoljigi cunna cemance la. Ngolo ye dan wuguba ka taa ngoljigi sɔɔ nparimuso la. A ye cekule saba bɔ : "N y'a furu ! A b'a la !

O kelen, denmisen tow wulila, mankan cayara. Minnu be Ngolo fe, olu y'a jira, pakalatigi si te se k'olu ka ngoljigi kunben. Nci tɔjɔgɔn caman dimina. Neniniw dabora ani kɔɔmatigeliw.

Kalanje : Sanna

Nin kera sannaba do ye Masala dugu kono. Don do sogmada fe, san kulula ka magow joro. Magow tun sigilen te ni sanko ye, sabu kalace tun ma ban.

Nin don, tile bora kosebe, magow wasiji do tun be do soro ; sagaw, baw, hali sew bee tun be boli ka suma magen.

Sonin, san finna ka dibiba don. Fipeba wulila, bee bolila ka so magen. Sanfiye ye jiriw bolo kari. Sanji y'i to kelenkelenbin na ka suuruli damine. A nana, ka na, fo ka dingebaw fa. Ji be woyo fan bee.

San balala mago minnu na kungo kono, olu niginnen donna dugu kono. Denmisenw bora ka tulon ke san koro. Muso dow bora k'u ka pamanw fili jibolisiraw fe. Bagan misenw bee dendennen tora kogo kerefe.

San in taara ni sagadennin do ye; ji bonya kojugu fe. Bolimafenw bee jora. Kaba perenko kelen kera, denmisenw siran kojugu bolila ka don so kono. O ma men, san nogyara.

So dow binna, ka kogo caman firi. Dugu yoro o yoro, an ne be magow la borogo forokili la. San tigera, nka a ma diya de.

Kalanje : warabafileyoro la.

Buba, Ali n'u terike sanba selen warabafileyoro la, u ye jamaba soro u ne yen ... cew b'o la, musow b'o la wa denmisenw yere ka ca. Nin tun ye jamako dan ye.

Sanba kelen ka jama in ye, a kabakoyara fo ka jine a ka bana ko, a ko : Ee, warabafileyoro be tan de ! Ali ko : "jaa e ma fen ye folo, a donna ko nin ye e nafolo ye.

U folola waraw ka yoro la. Sanba ne da waraba kan yoro min, a kulela dewu ! A kulekan fe, denmisen jito fila boli kojugu taar'u bo k'u bin, kelen sen tegera, kelen sen worokotora. Jama bora fan bee ka na Bubaw koori. O kera sababu ka muso dow gen ka taa so, u siran kojugu. Wale in ye Sanba lamaloya kosebe. A maloyara kojugu, a y'a kun biri. Ali y'a tegera min, "n teri, nin te maloyako ye; na, an ka taa !".

U y'u sin sanbadansi ka so la. U selen yen, u ye yelkofen in masonnen soro, u y'a dalapini ni namasakuru kelen ye. O yoro bee la, a y'i walawala k'a yere siye. Buba ma son ka namasa in d'a ma, u ye tegera diy'a kun. Yelkofen in y'i don k'i don, k'a yere siye ka soro ka Buba deli. Sanba yelala fo k'a neji bo. Ali ye tiga jira yoro min, sanbadansi bolila ka bo Baba fan fe, ka taa donsen kura ta min pankapuruti ka ca ni folo ye. Sanba fana ye tiga do d'a ma a ye donsen were ke, min ni tow si te kelen ye. Ce do fana y'a ka sigarati to d'a ma, a y'o mine k'o fiye; f'a be sisi bo a nun fe. Ee, nin ye kabakoyoroba ye !

Kalanje : Sanko

Don da soƙomada fe, tile ni farinya wulila. Nka walaha bɛna se tuma min, sanfin sinna ka kɔron bɛɛ datugu. Bɛɛ girinna k'i kundonyɔɔ jini sanni sanden ka bin.

Sɔɔnin, fiɛɛba sinna ka wuli ka yɔɔ bɛɛ ke gɔngɔn ye.

Tumanin kelen, kaba nana meɣemeɣe ka mankanba ba fa mɔgo be yereyere. O ni san suuruli bɛɛ kera kelen ye. Sanjiba koyi !

San tigelen, ntoriw ye donkilida damine kojw ni dalajiw kɔɔ.

Fasari taara kɔda la n'a ka ntanfura ye. Ka ntoriw to donkilida la, a y'a ka ntanfura funun k'o gɔngɔron bugubuguma u ce la. Ntoriw y'u ke sewu. O ko, Fasari ye jiriw laje ko n'a ye ntonso ye. K'a kun jannen to, a nana wuruba dingɛ da kɔɔ k'a sen ntaraki. A taato so, sakununba da pann'a kunna ka t'i sigi bunbunsun na. A faral'o nɔfe ka t'i sen talon gungurun da la. Nin don Fasari degunna kɔɛɛ. A sera so tuma min, o diyara ye.

Kalanje

Famori ka du

Famori ka du b'u ka dugu kerɛfɛ. U ka dugu sigicogo ka ni, bawo folonba bɛ tɛmɛ a kerɛfɛ. Baara caman bɛ kɛ yen : mɔnni, nakɔbaara ni baganmara.

Sɔgɔma ani wula, dugumusow bɛ gabugukɔnɔminɛnw ni finiw ko dankan na. N'u tilala, dɔw b'u ko, dɔw b'u sen tereke.

Famori, ale ye dugu in bagantigi ye. Saga caman b'a fɛ. Sɔgɔma o sɔgɔma, Famori ka sagaw bɛ taa kungo kɔnɔ. N'u bɛɛ ye bin nimi k'u fa, u b'u min dala la.

Tilegan fɛ, u bɛ na so. Dɔw b'u lafiya jirisumaw la, dɔw b'u da kogosuma na.

Wulafɛ, Famori denke Zanke b'u kan don juru la, ka bu ni kɔgo d'u ma.

Sinɛ ye dugu cɛkoroba dɔ ye, ale bɛ sokɔnɔkɔnɔw mara : tɔnkɔnɔw, sɛw, kamiw...

N'i y'a ka tonkɔnɔ dɔw taatɔ ye dankan na, f'i bɛ nisɔndiya : min bɛ nɛ, fila b'o kɔ; min bɛ kɔ, fila b'o nɛ; min bɛ cɛmance la, kelen b'o ko, kelen b'o nɛ. N'u sera dankan na, u bɛ don ji la k'u nɔn.

Boloci

Falafala, magow tun ye boloci ke bolokofefen ye. O sababu la jaŋɔyi, ŋonin, kannabaganin, senfagabana, keteketenin, sɔɔsɔɔɔninja ani kanjabana tun be denmisen caman faga. U tun b'a turu da subagaw kun.

Boloci be ke yoro jumɛnw na ?

Dugubaw kɔnɔ, a be ke jiginniso la ani dogɔɔɔsoninw kɔnɔ. Magow be yen, minnu sugandilen don a kama. Dogɔɔɔ wɛɛw be yen, minnu be taa dugu ni dugu, boloci la.

An be don min na ko bi, mago caman ye boloci nafa don. O kama, a ŋɛsinnen be kerɛnkerɛnnyɛ la, musokɔnɔmaw ni denmisenninw de ma. Nka olu doron tɛ. A ŋɛsinnen be balikuw fana ma.

Walasa i ka kisi jaŋɔyi mantoro ma, mago o mago, n'i b'i ni kanani fɛ, i ka kan ka nin bana jugu in boloci ke saniyabaarada la. Boloci in be ke nin cogo in na :

I b'i bolo ci siŋɛ kelen kalo kɔnɔ, fo ka taa se siŋɛ saba ma. San mana dafa, i b'i bolo ci siŋɛ kelen.

Boloci laban, o be ke ni san duuru dafara.

Bolocisɛben do be yen, n'a be wele benkanbolocisɛben.

N'o t'i bolo, i tɛ se ka taama jamanaw ni ŋogon cɛ. Walasa boloci ka mago nafa, wajibi f'i k'a dafa.

Awa ye boloci sariyaw labato. O de la, a denw kisira ka bo bana jugu ninu toro ma.

Sitan min banna boloci ma, o den do mulukura. O y'a hami kɔsɛbe. A kera a bolo nimisaba ye.

O b'a jira ko boloci be du nafa ani ka jamana yiriwa.

An ka k'an jija k'an bolo ci.

Jekulu naaninan.

Masalabolo : Sonyali

Nin kera dakabanawale do ye min kera Bamako kin do la.

Don do sufe, nege kanje kelen temenen ni sanga bi saba ye, mogo do y'i demedeme kogo fe ka se bulonda ma, k'i yoli ka don du kono.

A don yoro min, a y'i tilen dutigi dogomusow ka so ma, k'a finiw saalon.

A bora k'a be taa, a ye do nato ye, a y'i maloti ka don jegen kono, ka fini do bila kogo sanfe, min b'a jira ko mogo be yen. Dutigi bora k'a be taa jegen na, a n'a dogomuso benna o taato a siso kono. Dutigike ye fini ye kogo la, a y'i jo donin, sabu a hakili la ko duden do de be jegen na. O furance kono, dogomuso donna a ka so kono ka yeelen tugu yoro min, a y'i bolo fila d'a kun ka kule ka kenemana magen : a' ye bo ! a' ye bo ! nson donna n kan. Ee Ala ! ne ko ni je jenina ! N ka fini bee cera !

Dutigike dabali bannen y'i kanto : "joni be jegen na ?" Mogo ma kuma ; dogomuso sominen, a girina ka don jegen kono : "a ye na dere ; nsonmuso in be yan. O fo yoro min jama kera ka yoro fa tewu. Bee ye nsonmuso in koori ; dow be hoholi ci a kun, dow fana be ka tege ti a tulo koro. Dutigik n'a ba y'u kankan a ni mogow ce : ee ! aw ka na waliden faga an bolo. A' ye sabali, a' m'a ye a konoma falen don. A ye taa n'a ye polisi la.

U selen yen, olu ko : "nin wa, ee !... a ka baara ye sonyali ye. Nin ce ka ni yan ".

Korɔfo menta :

Masalabolo : Kaabataa.

Ntɛnɛndon, sɔgɔmada fɛ, sɛtanburukalo tile 19, san 1994 nan, karamɔgɔw ani karamɔgɔkalankaramɔgɔw caman tun ka kan ka ɲɔgɔn dalajɛ Kaaba, n'o bɛ Kulukɔrɔ mara fɛ. U ka lajɛba in kun ye an ka kanw kalan jɛnsɛnni ye kalansow kɔnɔ, jamana fan bɛɛ. Karamɔgɔw la, dɔw bɔra Kayi, dɔw bɔra Bamako ani Kulukɔrɔ mara la. Kabini karidon sɔgɔma, an ye ɲɔgɔn sɔrɔ Kaaba mɔbilitayɔrɔ la, Jikɔrɔnin, an n'an ka minɛnsiriw. An selen mɔbilitayɔrɔ la, parantiw bɔra fan bɛɛ k'an kunbɛn, k'an ɲininka : "aw bɛ taa min ? Aw bɛ taa min ? Mɔbili lankolon caman bɛ yan". Kaaba taali ko kuma bɔlen an da, u girinna k'an ka minɛnw mine ka sin base dɔ ma. Nin ye mɔbiliko dan ye : Sibi mɔbiliw, Kuremale taw, Julafondo taw ; ninnu bɛɛ jɔlen bɛ ɲɔgɔn dafɛ ka taa. Kabini gara la, an ka gɛlɛya daminɛna ni donitasarako ni biyekɔ ye. Mɔbili n'a caya bɛɛ, base kelen dɔrɔn de tun bɛ yen min bɛ taa Kaaba. Mɔbili wulila n'an ye lansara waati. Jaa, Kaabasira bɛɛ dingɛ ! O dingɛw bɛɛ falɛn tun don ji la. Mɔbiliw b'u siilisaala sira kan. Nin don in, an ye fɛn bɛɛ y'an ɲɛ na fo hɛɛ : sira de ka jugu wa ? Jama de ka ca mɔbili kɔnɔ wa ? Anw ta kɛra kɔnɔnafili dan ye. Mɔbili bɛ cun dingɛ kɔnɔ cogo min, a bɛ cun ten. Muso dɔ kulela fo ka mɔgɔw ja bɔ. Ee mansa Ngala ! An bɛ na se Kaaba tuma jumɛn, sawura jumɛn na ?

Masalabolo :

Walanta

Bi ye walanta ye. Kabini sɔgɔma jɔona, darakaw dunnen, denmisɛnw bɔra fan bɛɛ fɛ, k'u kunda kalanyɔɔ kan. U kolen don k'u jɛ, k'u pari u ka fini numanw na. Npalan kuraw dulonnen bɛ dɔw kɛrɛ la. Fitininw bolo bɛ kɔɔbalenw bolo ka taa kalanyɔɔ la. Dɔw nison ka di, dɔw jɛ kumunen don, dɔw sirannen don, dɔw yɛrɛ bɛ kasi. Kalanyɔɔɔtaa tun ye jamako dan ye nin don in na koyi ! Kalanden kuraw bɛ jɔgɔn fo, kuraw kɔnɔ gannen don. Karamɔgɔw bɛ taakasegin na kalansow ni jɔgɔn cɛ, fo k'u wɔɔsi. Kalanyɔɔkuntigi ni kalandensomɔgɔw bɛ kumajɔgɔnya na ; dɔw bɛ kuma k'a pɛrɛn k'u denw ma taa jɛ.

Kuma cayara, mankan bonyana.

Ee ! Kabako ! Nin ye ko ye ?

Karamɔgɔw jɔlen b'u ka kalansow da la ni tɔgɔwelesɛbɛnw ye. Ni kalanden min tɔgɔ welela, o bɛ don k'i sigi. E ko kalan na se ka kɛ bi ?

Kalandenw sigilen bɛ ka jɔgɔn file-file. Sɔɔnin karamɔgɔ donna, mankan sumana tewu. U bɛɛ wulila ka karamɔgɔ fo. O y'u lamine ka sɔɔ ka sɛgɛsɛgɛli kɛ ni kalandenw dafalen don. A sɔɔ -la ka kalankɛminɛnw tila u ni jɔgɔn cɛ. Karamɔgɔ y'a ye ko kalanso ma jɛya, a ye kalandenw bila ka yɔɔ saniya.

Korofa menta : Cikela

Kojo tun ye cikelaba ye, ka bo Matan. Beladugu bee tun sonna a ka cike ma. A bo su, a don su. A ka cikedaba tabaa tun te bee ye; i b'i ne fili a ka foro la, i t'a dan ye.; n'a y'i biri kabini sogoma, a t'a ko wuli fo todun. Kojo tun be nuna i n'a fo ntura. Dugumogow kabakoyara. Don do u ser'a ma k'a nininka - u ko, Kojo, e kelen be nin baaraba in bee ke cogo di ? E te segen wa ? Hali, cikemansin te teme i kan. Kojo yelala, a ko sene ye ne ka baara ye ! Ale de be cikela honyanya. U ko : sene fora ; nka a ma fo yerefaga. Kojo y'u jaabi : ko di ne sigira baara kan. Wa, a be laban baara de la ; sabula ni cikela ye soro ke, i be folo i ka nisongo la k'a sara, k'a kiiri bo i ni fanga ce, bawo anw kungo konomogow, anw be saya fe ni malo ye; o temenen ko, n be n ka musaka caman nenabo, n ka du konko (i n'a fo balo ferebo), n be se fana ka baganmara ke. Dugumogow ko : Kojo, i ka kuma in be kolo kan haali ! k'a dan nisongo yere ma o ye fenba ye. I te malo i fadenw ceta ; i be kisi faamaw ka lajabali ma. Ni baganmara fana diyar'i la, i be se ka cikeminenw caman san. O tuma n balimaw, n'a' yere ye nin faamuya, aw man kan ka kabakoya ne ka solikawuli ni sufesodon na. N be min fo aw ye sisan, an ka baara ke, bawo ale de be moggo nafa. An benbaw ko : moggolankolon be yen, nka baarakolon te yen.

Walanta

Aa ! bi ye donba ye de !

Sabu, walantadon ye don kerengerennen ye Mali fan tan ni naani
bee la.

Kabini sogoma joona, kalandenw bora dugu fan bee fe :
korbalen ni fitinin, ceman ni musoman.

Walanta don ye nisondiyadonba ye kalanden bolo. Nka
nisongoya don don kalanden kolonw bolo.

Bee kolen don k'i je, ka fini puman ni sanbara pumanw don.

Kalanden kuraw ni korolenw bee ka npalan b'u kere la ka taa
kalanyoro la.

Nin kera mankan caman ye nin don.

Kalanden kuraw n'u somogow be taa jogon fe, sabu u sirannen
don.

Korolenw nisondiyalen k'u teriw ye. U be wakansi kibaruw di
jogon ma.

Kalandsomogoton ka mogow fana be yan.

Cemanninw be boli-boli ni pan-panni na yoro bee.

Daw be ntolatan na, daw fana be bibo la.

Musomanninw be juru funu, ka tegeretulon ke.

Kalanyoro kuntigi n'a ka karamogow be jogonye la.

Sonin, o temenen ko, negge gosikan bora. Kalandenw y'u ka
kalansodaw segere.

Karamogow ye togowele ke.

Minnu temena, olu nisodiyalen don. Minnu genna, olu be kasi la.

Sisan koni, bee donna k'i sigi.

Baara de bena dabo.

An ka yeƙe dɔɔnin

Nin kera kakalɔke sitanemɔɔ do n'a ka du ye. A n'a ka duden karatɔw tun te ben. Don o don u yeredama tun be keƙe. Ni dɔɔ malobali ni kɔɔ dusuba ma keƙe, den dangalen ni fa hakilitan be keƙe, walima ce fugari ni muso lamɔbali be keƙe. A kera fo ka kakalɔdu in negebo sigidalamɔɔ bee la. Bee seƙenna soronalidon na.

Dugutigi ye fɛɛɛ kura tige, walasa, hali n'a kera tile kelen ye u k'o bila keƙe kɔ. A ye kakalɔke sitanemɔɔ wele, k'a f'a ye ko : "N denke, ni bi tile bɔra ka bin n'aw ma keƙe, ne be nturuba kelen faga aw ye"..

O kelen, kakalɔke dɔɔnin fato nana a fo a kɔɔke ye ko : "N kɔɔ dugutigi hakilima ko, ni bi tile bɔra ka bin, k'a sɔɔ an ma keƙe, k'a be ntura tulɔlenba kelen faga an ye. O la, hali n'an m'a ke ntura in sogo kɔɔn, an k'an jija ka malo bila dugutigi n'a ka dugu kɔɔ. Nka, n be kelen f'i ye i k'o don ; an ka keƙew bee ju ye e ye".

Kɔɔke ko cogo di ? Dɔɔke ko : "N kɔɔ, sabula e ye ne kelen ye ; ne kelen malo ka dɔɔ, wa a te malo fo ka taa a sa". Yanni dɔɔnin ka tila a ka kuma na, kɔɔke y'i k'a kan. Keƙe wulila tugun. O don keƙe juguyara ni don bee ta ye. Dugutigi tora n'a ka ntura ye...

Mɔɔw nana kakalɔke n'a dɔɔke fara ka bo ɔɔɔn na. Dugutigi n'a ka dugudenw ye ɔɔɔn laje, ka kɔɔke n'a dɔɔw wele, k'a f'u ye, n'u te se ka ben fiyewu, u k'a ka dugu to a ye barisa deƙe kera u la.

O ɔɔlen kɔ, kakalɔke wulila, k'a da dugutigi ne kan, k'a dɔɔya a ka dugudenw ceɓa. Baa ! keƙejuguba wulila tuguni. O kera keƙe ye, an faamana min ɔɔɔn ma.

Sobon, cunnkan ani balakawuli

Sobon ye kunfeko ye, garijegelako fana don. A cogoyaw ka ca : "Iotori nasiyonali", PMU" , "tonbola" ani a tow.

Sobonko in na, hakilila caman de b'a la. Dow ka miiriya la, kunfeko don. O sababu la, silameya diine y'a ke fen haramulen ye. Dow ma son o hakilila ma. Olu ko, jatamine de b'a la. "PMU" ye misali ye, k'a d'a kan, fo i ka sow mankutu don. Mogo man kan k'i ci bee ke sobon ye. O bee n'a ta, waati ni waati, mogo be se k'a laje n'i garijega be fara ci. Laala n'o ko benna, a be waati gelenw lateme.

Lamini Kane tun ye kaladen korobalen ye. A tilala kalan na, nka a ma baara soro. Don do, a ye "PMU" kayiti ta. Jaabi bolen, Ala y'a ke a ye saraba ce - (miliyon kelen ani ba keme). A nisondiyara kosebe. O duguje, a taara nosimansin kelen san.

Nin tun ye ce do fana ye. A togo ye Cefin. Don tun ka gelen a ma kosebe, hali a da hirime tun t'a bolo. Benbaliya cayara du kono ! Don do, a ye cunkan ta. A fana garijega ye fara ci. O kera du kono hereba ye ! Dunkafa ni ben nana !

PMU ka ni ; a be jamana soro yiriwa, a be baara di mogo dow ma, a be dugudenw ka soro jidi;

N balimaw, a' ye na an ka "PMU" kayiti ta ! O be ke sababu ye an garijega ka fara ci.